

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

III. KUTLU DOĞUM
SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

20 NİSAN 2000
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 9

BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 3

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
" Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-33-6

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.

Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir

©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2001

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA

Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

HZ. PEYGAMBER'İN DİNDEKİ KONUMU

Prof. Dr. İsmail YAKIT*

Günümüzde en önemli konulardan ve hatta bu hususta yapılan tartışmalardan biri Hz. Peygamber'in dindeki konumunun belirlenmesidir. Bu konuda pek çok kişi maalesef ifrat veya tefritten kurtulamıyor. Bazıları Hz. Peygamber'i Allah'ın Elçiliği sıfatının yanısıra âdeta Allah'ın ortağı veya muhalifi veya ümmeti için Allah'la pazarlığa oturan v.s. gibi din adına yanlış bir konuma yerleştirip ifrata düşüyorlar. Bazıları da Hz. Peygamber'i ve onun dinî ve ahlakî konulardaki sahih sünnetini dinden tecrit ederek, uygulamalardaki temel espri ve hikmeti kavrayamayarak onun görev alanını iyice daraltıp âdeta "postacı" gibi gösterip tefritte kalıyorlar. Hatta Kur'an'ı yorumlamada kendilerine tanıdıkları hakkı Hz. Peygamber'e tanımıyorlar.

İşte bu ve benzeri hususlarda Hz. Peygamber'in dindeki konumu nasıl olmalı? Onun dindeki yeri nedir ve ne değildir gibi soruların cevaplarını aramaya ve bu konuda temel bazı ilkeleri belirlemeye çalışacağız.

1) Hz. Peygamber Dinin Kurucusu Değildir: Sözlerime yurtdışından bir anıyla başlamak istiyorum. Fransa'da Doktora çalışmalarım esnasında tanıştığım yabancı arkadaşlarla, bir gün Sorbonne Üniversitesi'nin koridorlarında sohbet ediyorduk. Konu, yanılmıyorsam: İnsanın ve hayatın anlamı üzerine dinlerin getirdikleri konusunda idi. Bu arada beni tanımayan gruptaki bir yabancı benim hangi dinden olduğumu sordu. Ben daha cevap vermeden Hristiyan olan Fransız, benim "Muhammedî" olduğumu söyledi. Bunun üzerine ben de "Ben, sizin kastettiğiniz anlamda Muhammedî değilim. Ben müslümanım" dedim. Sonra bunu kendilerine izah ettim. Eğer Hz. Muhammed'i, Hz. Musa veya Hz. İsa gibi bir din kurucusu şeklinde anlıyorsanız -ki bu anlayış yanlıştır- Ben Muhammedî değilim. Çünkü

* Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı.

Hız. Muhammed, din kurucusu değildir. İslam Dini'nin kurucusu Hz. Peygamber değil, Hz. Allah'tır. Kur'an İslam dininin kurucusu ve sahibini Allah olarak gösteriyor. Hz. Peygamber yine Kur'an'a göre O'nun kulu ve elçisidir. Bu dini tebliğe memur kılınmıştır. Aslında Hz. Musa, Hz. İsa ve diğer peygamberlerin yaptıkları da aynıydı. Ne yazıkki onların getirdiği vahiyler beşeri tahrifata uğrayınca, getirdikleri din değişti. Sadece din değil, dinin kurucuları da değişti. Peygamberler din kurucuları oldular. Hz. Musa'nın dinine Musevi'lik, Hz. İsa'nın dinine İsevilik adı verildi. Halbuki İslam dininin kaynağı Kur'an, hiçbir değişikliğe uğramamış ve herkes her asırda yeniden orijinal kaynağa müracaat etme şansına sahiptir. Dolayısıyla sizin anladığınız anlamda yani din kurucusu anlamında biz "Muhammedî" değiliz. şayet Hz. Muhammedi rnek alanlar, onun yolundan gidenler veya ona tabi olanlar anlamında ise Muhammedî tabirinin bir sakıncası yoktur. Yalnız onun adı "Muhammedî" değil "Müslüman"dır.

Musevilik ve İseviliğin bozulması sadece kutsal kitaplarının değişmeşiyle olmadı. Aynı zamanda "peygamber" kavramı üzerindeki telakkiler de değişti. Yahudiler peygamberleri Allah katına çıkardılar, O'ndan da güçlü görmeye başladılar. Mesela Hz. Yakub'a "İsrail" denmesi Tevrat'ın ifadesine göre "Rabbe greşen ve Onu yenen" (Tekvin, 32/28) demektir. Böylece Rab Yahovanın gücü peygamberin gücüne göre tli planda kaldı. Bilakis Hz. Musa için de durum aynı oldu. Hristiyanlar, Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu telakki ettiler. Onu beşeri vasıflardan sıyrıp uluhiyete derc ettiler. Dolayısıyla tevhitte beraber, din de gitti.

İşte Peygamber'i, peygamber olma özelliğinden alıp onu Allah'ın yerine ve O'nun vazifelerini yapma görevi verilerse olacak olan budur. Yani din bozulur. Kur'an bu hususa dikkat çekmektedir. Hem Allah'ın hem de peygamberin görevi, yetkileri ayetlerde belirtilmiştir. İşte bu sebepten dolayı insanlığa bir eliyle din göndermek insanlığa vazifelerini hatırlatmak, emir ve vahiylerle onu donatmak, doğru yolu göstermek, sonunda onları hesaba çekmek vs. hep Allah'a ait işlerdir.

İslam dininin sınırlarını ve muhtevasını Kur'an tayin etmektedir. Kur'an'a göre din konusunda hüküm Allah'a aittir. Öyleyse insanlığa dini gönderme, temellendirme, onun muhtevasını tayin ve sınırını çizme ve din konusunda hüküm verme yetkisi Allah'a ait olduğundan Hz. Peygamber din kurma konusunda kendiliğinden bir şey getirmemiştir. O, kendine vahyedilene iletmış ve o vahyin evrensel buyruklarını anlamada, yorumlamada ve hayata geçirmede canlı bir örnek olmuştur. Aksi takdirde Kur'anî vahyi tebliğ eden Hz. Peygamber din kurma konusunda Allah'a ortak olmuş olur ki bunun adı da Kur'an'da şirkdir. Dolayısıyla Hz. Peygamber Kur'an'a muhalif bir şey söyleyemez, ortaya koyamaz. Şayet Hz. Peygamber'e isnad edilen söz veya fiillerden Kur'an'la çelişen varsa o sözün veya fiilin Hz. Peygamber'e aidiyeti kabul edilemez. Aksi takdirde elçilik yani peygamberlik görevini yapmamış olur.

2) Hz. Peygamber Dinin tamamlayıcısı değildir: Hz. Peygamberi İslam dininin tamamlayıcısı olarak göstermek Kur'an'a muhalif bir düşüncedir. Zira Kur'an'da **اليوم أكملت لكم دينكم** "Bugün sizin dininizi tamamladım" denmektedir. Tamamlama anlamında "ekmeltu" kelimesi kullanılmıştır. Yani "mükemmel kıldım". Mükemmel olan birşeyde eğrilik, yanlışlık, eksiklik vs. olmaz. Dolayısıyla din Allah tarafından tam ve mükemmel hale getirilmiş ve Kur'an'da bunun çerçevesi ve muhtevası tam anlamıyla verilmiştir. Hz. Peygamber'in hadislerini bir başka tabirle, Hz. Peygamberin söz ve fiillerini Kur'an'ın tamamlayıcısı gibi değerlendirmek ve bunu bir inanç konusu yapmak herşeyden evvel bu ayete ters düşer. Kaldı ki Hz. Peygamber Allah'a hiçbir konuda muhalefet etmez ve etmemiştir. Allah'ın din konusunda gösterdiklerini eksik bularak tamamlamak gibi bir davranış içinde bulunmamıştır. O'nun görevi, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Allah tarafından tam olarak gönderilen bu dini, anlamada, yorumlamada ve hayata geçirmede canlı bir örnek olma keyfiyetidir. Şayet söylediği, ifade ettiği hususlar Kur'an'da yoksa o hususun dinin muhtevasından olmadığı düşünülmelidir. Çünkü Hz. Peygamber çok fonksiyonlu bir şahsiyetti. O, hem müftü, hem hakim, hem komutan, hem devlet başkanı idi. Dolayısıyla o, söz ve fiillerini hangi sıfatı, hangi fonksiyonu gereği icra etmişti? Bu husus iyi araştırılmalı ve hadisleri

bu zaviyeden yeniden ele alınmalıdır. Şayet bir sözü veya fiili müftülük sıfatının gereği ise, o husus her inananı bağlar. Çünkü müftünün fetvası geneldir. Şayet onun bir sözü veya fiili hakimlik (=kadılık) sıfatının gereği ise o, sadece o sahabeyi bağlar. Zira hakimin hükmü ferdidir, yani özeldir. Şayet söz veya fiili komutanlık sıfatının gereği ise o zamanki harp ve sulh şartlarına göre aldığı tavidir ve harp tarihi açısından bir niteliğe haizdir. Şayet söz veya fiili Devlet Başkanlığı sıfatının gereği ise, o da kendi devrinin, siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel vs. özelliklerinden dolayı aldığı tavidir ve siyasi tarih açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in her söylediğini dinî olarak telakki edemeyiz.

Bütün bunların ötesinde, yapılan dini icthatlar da hiçbir zaman dini tamamlayan hususlar değildir. Geçmişte yapılan icthatlar ile günümüzde yapılmakta olan icthatlar ve yarın yapılacak olan icthatlar bağlayıcı değildir. Bir devrin veya bir dönemin din anlayışı, dini konulardaki yorumları ve vardıkları neticeler hiçbir zaman bütün devir veya dönemleri kapsamaz. Çünkü islam dini, evrensel ve zaman üstü bir dindir. Kitabı Kur'an da bütün zamanların anlayış ve mantalitelerine kaynak teşkil edecek orijinallığe sahip yegane kitaptır. Ancak her devir, bir önceki devrin tecrübelerinden, fikri gelişiminden elbette faydalanacaktır. Dolayısıyla dini tefekkür asırlar öncesi görüş ve kanaatlere mahkum edilmemelidir. Aksi takdirde düşünce bazında statik bir anlayış hakim olur. Gerilik ve taklitçilik doğar. Dini tefekkür daima dinamik olmalı, her devirde değişken sosyal şartlara ve hayata ışık tutucu orijinal ve evrensel yorumlar getirilmelidir. Şayet müslümanlar geçmiş dönemlerin dini yorumlarına hapsedilirse onlardan günümüzdeki dinamik hayata ayak uydurmalarını bekleyemeyiz. Öyle bir din anlayışı içindeki müslümanlar hayatın dışına ve hatta gerisine itilmiş olur. Bu ise insanın mutluluğunu, dünya ve ahiret saadetini amaçlayan bir din, onun mutsuzluğunun kaynağı haline gelir.

Şu halde din tam geldiğinden ne Peygamber tarafından tamamlanmış ne de İslam âlimlerince yapılan icthatlarla tamamlanmıştır. Hz. Peygamber'in yaptığı Kur'an ayetlerinin anlaşılması, yorumlanması ve bunların hayata geçirilmesi hususunda canlı örnek olma keyfiyetidir. Alimlerin icthatları da kendi

devirlerindeki bilgi, kültür ve din anlayışları doğrultusunda yapılan yorumlardır.

3) Hz. Peygamber'in getirdiği yasakların hepsi dinî değildir: Kur'an, tamamlanmış bir İslam dini serdettiğinden emir ve nehiyleriyle de din tamamlanmış demektir. Gerçi Kur'an'daki her yasak, dini nitelikli olmadığı gibi her emir de dini bir muhteva arzmemektedir. Hz. Peygamber'in de emir ve yasakları ya Kur'anî çerçeve içinde vahyin yorumu, açıklamalarıdır, yahut da çok fonksiyonel olan kişiliğinden dolayı, peygamberlik dışında taşıdığı sıfatının bir gereğidir. Mesela ipeğin yasak oluşu, Hz. Peygamber'in bir uygulamasıdır. İpek, Arabistân'da üretilmiyordu. Çin'den Hindistan'a, oradan da İran yoluyla Suriye'ye yani Şam pazarlarına getirilip satılıyordu. Oldukça pahalı bir ithal malı idi. Hz. Peygamber Devlet Başkanı sıfatıyla, ekonomik açıdan zayıf olan ilk İslam toplumunu bu nevi pahalı lüks tüketimlerden uzak tutmak için getirdiği bir yasaktır. Dinî olmaktan ziyade ekonomik bir tedbirdir.

Kur'an'da ziynet kullanma yasağı yoktur. Sadece kadınlara has ziynet eşyalarını veya takılarını teşhir yasağı vardır. Kadınlar teşhir edemediklerinden takılara karşı tutkuları azalacaktır. Erkeklerin ziynet olarak altın kullanmalarının yasaklanması Hz. Peygamber'in yine ekonomik tedbirlerinden biridir. Zira araştırıldığında görülecektir ki, o dönemde altın ticareti ve sarraflık Medineli Yahudilerin elindeydi. Müslümanların ellerindeki birikim ve tasarruflarının gary-i müslimlere sermaye olarak akması için bu yasak getirilmiştir.

4) Hz. Peygamber Kur'an'ı ilk mushaf haline getiren kişidir: Kur'an'ın toplatılması hususunda yaygın olan kanaate göre, Kur'an'ı Hz. Ebu Bekir, Zeyd b. Sâbit başkanlığında bir komisyon tarafından tedvin ettirmiş, eldeki bölük pörçük Kur'an sayfalarını ispatlı, şahitli olarak bir araya getirmiş onu mushaflaştırmıştır. Birçok müslüman bir yandan bunu söylerken -ki tarihi verilere göre bu olay doğrudur- diğer yandan da Hz. Peygamber'in sağlığında vahiy katiplerine, gelen her ayetin hangi surenin altına yazılacağını söyleyip Mescid-i Nebevî'de bulunan, varakları hayvan derilerinden olan asıl mushafa yazdığını da söylerler. Ayrıca her Ramazanda Cebrail ile birlikte Kur'an'ın hatim edildiği sağlam bilgilerimiz arasındadır.

Mukabele veya hatim ise belli bir sıraya göre olur. Yani belli bir sureden başlayıp, belli bir sureye veya ayete kadar okunur. Bu olayda hangi sırayı takip ettiler? Hz. Peygamber'in Mescid-i Nebevi'de mushaf haline getirip, surelere göre tasnif ettirdiği ve gelen her ayeti, emrettiği surenin altına yazdırdığı Kur'an nüshası nerede?

İşte bütün bu sorular ve cevapları arka planda kalmıştır. Kur'an'ı ilk mushaf haline getiren yukarıda söylediğimiz gibi Hz. Peygamber'dir. Hz. Ebu Bekr ve komisyonun yaptığı ellerde bulunan eksik, dağınık ve bölük pörçük –bazılarında hadislerle karışmış- sayfaları ayıklamak ve bir araya getirmektir. Biraraya getirilen bu varaklar Mescid-i Nebevi nüshası ışığında mushaflaştırılmıştır. Olay budur. Yoksa ilk mushafı oluşturmak komisyonun işi değildir. Durum böyle olunca, tarih boyunca şia mezhebi ve diğerlerinin “şu ayet alınmadı” “bu sure kasten yazılmadı” vs. gibi iddialarının asılsızlığı kendiliğinden ortaya çıkar.

5) Hz. Peygamber dinen ve ahlaken yegane örnektir: İnsanoğlunun hayatında birçok yönden örnek aldığı, rehber edindiği kişiler yok değildir. Birçok mümtaz şahsiyet pek çoğumuzun çeşitli vesilelerle örnek aldığı kişiler arasındadır. Din ve ahlaki konularda da örnek alınan kişiler de vardır. Bunlar son derece tabii olan hususlardır. Ancak bu hususta Kur'anî ifadeyle “en güzel örnek” “usvetun hasenetun”, Hz. Peygamber'in bizzat kendisidir. Daha öncede belirttiğimiz gibi Hz. Peygamber, Allah'ın âlemlere olan ilahi mesajının canlı bir örneği olduğundan, ona uymanın, onu örnek almanın temel esprisi O'ndan daha güzel ve daha iyi kimsenin uygulayamayacağıdır. Zira ona mesajını veren Allah o mesajın nasıl uygulanacağını de vermiştir. İşte bu anlamda Hz. Peygamber dinde örnektir. Nitekim ayette:

“Ey inananlar! Andolsun ki sizin için, Allah'a ve Ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Allah'ın elçisi en güzel örnektir” [Ahzab (33)/21]

Bu ayette Hz. Peygamber'in en güzel örnek müslüman oluşu dinî ve ahlakî temele dayanır. Şöyle ki: “Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar”dan kasıt, inanmada, yaşamada ve dini değerleri hayata geçirmede, kısaca dünya ve ahiret saadetini umma konusunda

Hız. Peygamber 6rnektir. Yani İslam dinini yaşama ve uygulamada Hız. Peygamber 6rnek alınmalıdır. İkinci husus ayete g6re “Allah’ı 6ok anan kimseler i6in Hız. Peygamber en g6zel 6rnektir. Allah’ı 6ok anmaktan kasıt O’nu s6rekli hatırlamaktır. Hayatın her safhasında, gizli, aşıkar hep Allah’la beraber olabilmektedir. Yani davranışlarında, i6 ve dış d6nyasında ve vicdanında O’nunla beraber olmak anlamındadır. Bu husus ise y6ce ahlakın bir gereğidir. 6yleyse Hız. Peygamber ahlaki değerleri hayata ge6irme a6ısından da en g6zel 6rnektir. Nitekim bir başka ayette “*ř6phesiz sen b6y6k bir ahlak sahibisin*” [Kalem (68), 4] buyurulmaktadır. şu halde Hız. Peygamber, dinen ve ahlaken yegane 6rnek alacağımız bir m6mtaz şahsiyettir. Hız. Peygamber’i 6rnek alırken İslam dini ile Arap 6rf6n6 birbire karıştırmamamız gerekiyor.

Kısaca, Hız. Peygamberi, Kur’an’da kendisine tahsis edilen m6mtaz yer ve g6revin dışına 6ıkarmamalıyız. Unutmayalım ki peygamber kavramındaki sapmalar dinin bozulmasının en b6y6k 6milidir.

Hız. Peygamberin s6nnetinin g6n6m6zde nasıl değerlendirilmesi gerektiği hususunu ayrıca ele alacağız.